

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 5 Issue 1, p. 449-451, January 2013

Cüneyt Kanat, *Ortaçağ Türk Devletlerinde Suç ve Ceza, Küre Yayınları, İstanbul 2010, 280 S.*

Crime and Criminal in the Medieval Turkish States

Suat Kaymak
Marmara Üniversitesi – İstanbul

Ortaçağ Tarihi, Türkiye’de hem akademik hem de popüler manada az ilgi gören ve az çalışma yapılan sahalardan biridir. Bu nedenle hâlâ dönemin siyasi tarihi tam manası ile araştırılıp yazılamamıştır. Siyasi tarihini dahi iyi bilmediğimiz bir dönemin diğer konuları hakkında araştırma yapmak ise adeta iğne ile kuyu kazmaktır. Yani teşkilat, sosyo-kültürel hayat ve ekonomi gibi konuların çalışılması siyasi tarih çalışmaktan daha zordur.

Burada tanıtacağımız çalışma da Ortaçağ Tarihi ile alakalı bugüne kadar hiç çalışılmamış bir konunun ele alınması ile ortaya çıkmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi siyasi tarihinin dahi çalışılması müşkül olan bir dönemin, Ortaçağ Türk Devletleri’nde suç ve ceza konusunda araştırma yapmak ise ayrıca müşkül bir çalışmadır. Bu konuda şimdiye kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Cüneyt Kanat’ın Önsöz’de de belirttiği gibi Ortaçağ Türk Devletleri ile alakalı olarak Türkçe birkaç makale dışında bir çalışma bulabilmek mümkün değildir. Yapılan çalışmalar genel olarak Osmanlı dönemi ile alakalıdır. Bunlardan başka yabancı araştırmacılar tarafından yapılan Memlûkler ve Avrupa Tarihi ile alakalı çalışmaların varlığını Önsöz’den öğrenmekteyiz. Avrupa’da konu üzerinde yapılan araştırmalarda ise Türk Tarihi’nden herhangi bir örneğe yer verilmemiştir.

Yazarın da belirttiği üzere insanlık tarihi kadar eski olan “suç ve ceza” kavramlarının (s. 7) Ortaçağ Türk Devletleri’ndeki karşılıklarını bu çalışmada görmekteyiz. Çalışma alanında ilk ve orijinal olması bakımından son derece önemlidir.

Kitap, Önsöz (s. 7-10), İçindekiler (s. 11-13) ve Giriş (s. 15-28) ile başlamakta ve devamında Cezalandırma Yöntemleri (s. 29-58), Askerî Anlamda ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar-Cezalar (s. 59-207) ve Sosyal İçerikli Suçlar (s. 209-255) şeklinde başlıklara ayrılan üç bölüm gelmektedir. Sonrasında Sonuç (s. 257-260), Kaynakça (s. 261-268) ve Dizin (s. 269-280) bölümleri ile çalışma tamamlanmaktadır.

Önsöz’de çalışmanın Selçuklu, Eyyûbîler, Memlûkler, Anadolu Beylikleri ve Timurlular devletlerinin araştırılarak ortaya çıkarıldığını görmekteyiz. Yazar, tüm Türk Devletleri’nin ele alınarak araştırılmasının zor olacağını belirterek, çalışmayı Ortaçağ ve Ortadoğu ile sınırlandırmaya gitmiştir. Yine, Anadolu Beylikleri ile alakalı olarak eğer mevcut kaynaklarda konu ile alakalı bilgi bulunmayan beyliklerin de çalışmaya dahil edilmediği belirtilmektedir.

Çalışmanın kapsamındaki diğer bir hususta sınırları belirtilen dönemler dahilindeki suçlar ve suçlara verilen cezalar kitapta işlenmiştir. Şer’î cezalandırmalar kitaba dahil

edilmemiş ve sadece örfî hukuk dikkate alınarak yapılmış olan cezalandırmalar kitabın konusunu teşkil etmiştir.

Eserde, yargılama süreci ele alınmamaktadır. Yazar, eserin bir hukuk kitabı olmadığını, yargılama sürecinin ele alınmasının hem eserin kapsamının çok genişlemesine hem de dağınık bir durumun ortaya çıkmasına neden olacağı şeklinde bir açıklama yaparak yargılama sürecinin kitaba dahil edilmemesinin nedenini açıklamaktadır. Yine bunun için hukuk bilgisine sahip olmanın gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu yüzden de sadece yargılanma sonucunda ya da yargılanmaksızın suç olarak görülen fiiller ve bu fiillere verilen cezalandırmalar çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Giriş kısmına 2 Mart 1757 tarihinde Paris'te yaşanan bir cezalandırma olayından alıntı yapılarak başlamaktadır. Çok ince planlanmış ve ağır bir işkence sonunda öldürülen Damien's'in işkence hikayesinin burada verilme nedeni de bu olaydan çok daha önce Ortaçağ'da dahi böylesine ayrıntıları ile anlatılan vahşice bir cezalandırmaya gidilmediğini belirtmektir. Ayrıca yazar, okuyucuların çalışmanın ileriki bölümlerinde karşılaşacakları cezalandırmaları okurken bu olayı hatırlayarak kitabı okumalarını istemektedir. Yine, Giriş kısmında eski Türk devletlerinden başlayarak Timurlular'a kadar Türk Devletleri'nde ve Moğollar'da görülen hukuk sistemi ile kanunlar ele alınmıştır.

Cezalandırma Yöntemleri başlıklı birinci bölümde, kitaba konu olan Ortaçağ Türk Devletleri'nde görülen cezalandırma yöntemleri ele alınmaktadır. Kaynaklara yansıyan olaylardan yola çıkarak bir tasnif yapan yazar, verilen cezaların tanımı yaparak ve cezaların nasıl uygulandığını ele almaktadır. Cezaların uygulama şekilleri bu bölümde ele alındığında sonraki iki bölümde kaynaklara yansıyan örnek olaylarda verilen cezaların uygulanışın şekilleri anlatılma gereği duyulmamıştır. Bu bölümde ele alınan cezalandırma yöntemleri şu başlıklar altında toplanmıştır: Uyarı (Azarlama-İhtar) Cezası, Para Cezası (Nakdî Ödeme, Yağmalatma, Müsadere), Onur Kırıcı Cezalar, Hürriyet Kısıtlanmasına Yönelik Cezalar (Hapis, Uzaklaştırma: Yaşadığı Yerden Sürgün Etme veya Görevden El Çektirme, Zorunlu İkamet, Köleleştirme-Ulus'un Dağıtılması), İşkence Cezaları, Bazı Organların Kesilerek veya Sakatlanarak Vücudun Eksik Bırakılması Cezası, Ölüm Cezaları (Kılıçla Öldürme, Asarak Öldürme, Suda Boğarak Öldürme, Boğarak Öldürme, Ortadan İkiye Bölerek Öldürme, Ateşte Yakarak Öldürme, Derisini Yüzerek Öldürme, Aç Bırakarak Öldürme, Dayak Atarak Öldürme, Kaynar Kazana Atarak Öldürme, Kazığa Oturarak Öldürme, Diri Diri Gömerek Öldürme, Okla Vurarak Öldürme, Uçuruma Atarak Öldürme, Zehirli Hançer ile Öldürme, Diğer Öldürme Yöntemleri) ve Ölümünden Sonra Devam Eden Cezalandırmalar.

Ele alınan başlıklardan görüldüğü üzere cezalandırma işleminde farklı uygulamalar görülmektedir. Özellikle ölüm cezalarında on yedi farklı uygulamanın olması da dikkat çekicidir.

Askerî Anlamda ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar-Cezalar başlıklı ikinci bölümde kaynaklara yansıyan askerî ve devlete karşı işlenen örnek olaylar üzerinden işlenen suçlar ve bu suçlara verilen cezalar ele alınmaktadır. Genellikle devlete karşı işlenen suçların kaynaklara yansıdığını bölümün hacminden anlayabilmek mümkündür. İlk bölümde cezaların uygulama şekilleri anlatılmasından ötürü tekrardan kaçınmak adına bu bölümde uygulama şekilleri ele alınmamıştır. Bu bölümde ele alınan İsyan (Hanedan Mensuplarının İsyanları-Devlet Görevlilerinin, Emirlerin, Komutanların ya da Tâbi Hükümdarların İsyanı-Halktan Kişilerin ya da Halkın İsyanı), İhanet, Emre İtaatsizlik, Suikast, Yağma-Yol Kesme, Görevi İhmal, Savaşta Kaçma-Düşman Saflarına Geçme, Sultana-Devlet Büyüklerine Saygısızlık, Halka Zulüm Yapma, Hanedan Mensuplarını Yanlış İşlere Sevk Etme, Elçi Katli, Elçilerin Haddini Aşması, Suçlunun Affını Talep Edip Araya Girmek ve Baba Katili Olmak başlıklarından bu

dönemde askerî manada ve devlete karşı yapılan fiillerden nelerin suç olabileceğini görmek mümkündür.

Sosyal İçerikli Suçlar başlıklı üçüncü bölümde ele alınan dönemde halk arasında görülen suçların ve bunlara verilen cezaların işlendiğini görmekteyiz. İkinci bölümde olduğu gibi bu bölümde de kaynaklara yansıyan suçlar ele alınmakta ve yine uygulama şekilleri anlatılmamaktadır. Bu bölümde ele alınan suç başlıklarından dönemin suç anlayışının günümüze göre ne kadar farklı olduğunu görebilmek mümkündür. Örneğin, günümüzde dedikodu, nankörlük ve ahde vefasızlık gibi fiiller suç sayılmaz iken Ortaçağ Türk Devletleri'nin bazılarında görülen olaylardan suç olduğunu anlıyoruz. Sosyal içerikli suçları şu başlıklar altında topladığını görmekteyiz: Hırsızlık-Gasp, Dine Karşı İşlenen Suçlar, Zina-Tecavüz-Livata-Sübyancılık-Taciz, Vergi Ödememe-Serveti Saklama, Kalpazanlık, Cinayet, Esnaf Hataları, İftira Atmak, Nankörlük-Ahde Vefasızlık, Alkol Kullanma ve Dedikodu.

Ağırlıklı olarak tarihî kaynakların kullanılması ile hazırlanan çalışma, hem konusu bakımından ilginç olması hem de Ortaçağ Türk Tarihi alanında ilk defa ele alınması bakımından önemlidir. Türkiye'deki Ortaçağ tarihi alanında yapılan çalışmaları dikkate aldığımızda çalışmanın önemi daha da artmaktadır.

Çalışmanın bizce olumsuz tarafı, dipnotların bölüm sonlarında yer almasıdır. Akademisyen tarihçiler açısından iyi bir tercih olmamıştır. Bu şekilde hazırlanmasının nedeni, muhtemelen çalışmanın sadece tarihçiler düşünülerek değil de halkın da çalışmayı rahat ve sıkılmadan okumasını sağlamaktır. Zira akademik manada tarihçilikle uğraşmayan kişilerin dipnotlara bakmayacaklarını düşündüğümüzde dipnotların sonda olması doğru bir tercihtir.

Okuyuculara roman okuyormuş havası veren bu çalışma, genelde tarih araştırmaları özelde ise Ortaçağ Türk Tarihi araştırmaları açısından önemlidir. Çünkü bu tür araştırmalar ele alınan dönem için zordur. Özellikle kaynaklardaki bilgilerin kısıtlı olması özenli bir çalışma yapmayı gerektirmektedir. İşte bu tarz bir çalışmanın ürünü olan kitabın Ortaçağ Türk Tarihi araştırmalarına ivme kazandıracağı ve yeni araştırmaların habercisi olacağı kanaatindeyiz.